

JOÓ TIBOR MŰEMLEKI KUTATÁSAI

SZABADFALVI JÓZSEF

Az 1970-es évek első felében a *Megyei Műemléki Albizottság*ban ismerkedtem meg Joó Tiborral. Én akkortájt kerültem Miskolcra, ő pedig az említett bizottság titkára volt. Már akkor nagyon jó kapcsolatban volt az *Országos Műemléki Felügyelőség* minden rendű és rangú szakemberével, a megyei és városi építészeti hatóságokkal, s mindazon mérnök, régész és muzeológus szakemberekkel, akik valamiféle módon kapcsolatban voltak az építészet történetével és a műemléküggyel. Joó Tibor már akkor sem csak szervezője és – lehetőségek között – irányítója volt a megyei műemléki folyamatoknak, hanem tudója és kutatója is. Nemsokára, mint a Herman Ottó Múzeum kiadványainak a szerkesztője, rendszeresen találkoztam vele, hiszen, mint az írás végén található bibliográfia is tanúsítja, publikációinak kb. felét a múzeum két kiadványsorozatában adta közre.

Az utóbbi két és fél-három évtizedben fellendült Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a műemléki kutatás. Letéteményesei elsősorban a Műemléki Felügyelőség és részben máshol dolgozó építészmérnökök, a feltáró régészek és részben történészek voltak. Talán Joó Tibor volt az egyetlen, aki máshonnet érkezett. Jogász volt, egy építészeti tervező vállalat nagy tekintélyű jogtanácsosa. E tevékenysége mellett, azt hiszem, autodidakta módon tanulta meg az építészet történetét s általában a tudományos kutatást. Ennek ellenére már előljáróban meg kell állapítani, hogy Joó Tibor 1963 és 1993 között szám szerint jóval-jóval több műemléki témájú tanulmányt készített és publikált megyénk területéről, mint bármely más műemléki kutatótársa. E megemlékezés készítéséhez igyekeztem összegyűjteni teljes tudományos tevékenységét, ő maga nem vezette publikációinak jegyzékét, amennyiben valamit kifelejtettem, elnézést kérek a Stixen már áthajózott Joó Tibortól.

Elsősorban helyi, tehát miskolci kiadványokban publikált, csupán a budapesti *Műemlékvédelem* hasábjain találkoztam írásaival. Az írás végén a bibliográfia közel harminc tanulmányát sorakoztatja elő.

Első, szerzőtárssal írott, rövid publikációját a *Borsodi Szemle* 1963. évi egyik számában találtam az edelényi ötkerekű malomról. Ugyanitt adta közre 1964-ben már önálló és már terjedelmesebb írását *Az alig ismert Szádvárról* címmel. A *Miskolci Herman Ottó Múzeum Közleményében* is 1964-ben jelent meg első írása a tokaji pálos kolostorról. A *Közleményekben* jobbra 1972-től jelentek meg írásai: ez időszakban kezdett hozzá jobbra a megye kastélyainak kutatásához és feldolgozásához. 1972-ben a bánfalvai és a sátaí, 1973-ban a füzerradványi kastélyról írt. A *Herman Ottó Múzeum Évkönyvében* 1975-ben adtuk közre *Tolcsva műemlékei* c. jó kétíves, szerzőtárssal írott tanulmányát. Ezt követte a következő években a szikszói templomról, majd a sajlódi pálos kolostorról írott munkája. A *Műemlékvédelem* hasábjain 1966-tól jelentek meg írásai. A bibliográfia tanúsága szerint jelent meg írása a *Borsodi Történeti Évkönyvben* és az Edelényről kiadott monográfiában. A *Műemlékek Borsod-Abaúj-Zemplén* c. összegzésben

Joó Tibor 1987-ben foglalta össze a kastélyokat, kúriákat, udvarházakat és polgárházakat; illetőleg e témákat írta meg néhány évvel később – az 1992-ben közreadott – valószínűleg utolsó megjelent publikációjában a megyénkről kiadott *Képes műemlékjegyzék* hét füzetében is.

A továbbiakban tematikus rendben, azon belül pedig lehetőleg időrendben kívánok áttekintést adni tudományos tevékenységéről.

Mint már említettem, leginkább a megye kastélyainak feldolgozásában jeleskedett. Első idevonatkozó tanulmányát 1969-ben a *Műemlékvédelem* egyik számában publikálta a 18. századi eredetű és 1830 táján átépített klasszicista sályi Eötvös–Gorove kastélyról. Az 1970-es években sorra jelentek meg tanulmányai a megye különböző területein álló kastélyokról: a sáti és bánfalvairól (1972); a füzérradványi Károlyi-kastélyról (1973b); az edelényi L’Huillier–Coburg kastélyról (1973a); a boldogkőváraljai Péchy–Zichy-kastélyról (1974); a barokk stílusú girincsi Döry-kastélyról (1975); a Fáj közelében álló, 18. század közepén épített Fáy-kastélyról (1978–79), amelynek kiemelkedő művészi értékű tartozéka a díszterem falán *Marco Casagrande* olasz szobrászművész 1845-ben készült három fehér domborműve: *Szatír ünnep*, *A római Lucretia története* és az *Aurora*. A Herman Ottó Múzeum Közleményeiben foglalta össze az 1970-es évek végén a kutatott témakört *Kastélyok, kúriák Borsod-Abaúj-Zemplén megyében* címmel (1978–79). Több mint egy évtized múlva, 1991-ben készített jeles tanulmányt a következő címmel: *Pusztuló kastélyok Borsod-Abaúj-Zemplén megyében*. Tanulmányában a következő, erősen pusztuló kastélyok építészettörténeti és műemléki értékeire és a megőrzés fontosságára mutatott rá: a sajkóvárosi Edelsheim–Gyulai-kastély; a szirmabesenyői Szirmay-kastély; a cserépváraljai L’Huillier-kastély. Mint már utaltam rá, ő készített összegzést a nemesi és polgári kastélyokról és más lakóépületekről a megyei műemléki összefoglaló kötetben is (1987), illetőleg az 1992-ben megjelent képes műemlékjegyzékben is.

Jó műemléki összegzést nyújtott hat református templomról is: a rakacaszendi (1966); az edelényi gótikus (1973a); a szikszói monumentális (1976); az abaújvári (1980); az abodi (1982) és a rásonysáberencsi református templomról (1983). Itt említtem meg, hogy két értékes tanulmányt készített két római katolikus szakrális objektumról is: a miskolci Herman Ottó Múzeumban őrzött sajkóvárosi vörösmárvány tabernákulumról (1988), illetőleg a tarcali Pietáról (1972).

Joó Tibor foglalkozott megyénk pálos emlékeivel is. Tanulmánya jelent meg a következő létesítményekről: a tokaji (1964b), a sajkóvárosi (1979) és a Gönc melletti pálos kolostorról (1986). A pálos kolostorok építéstörténeti, gazdasági és kulturtörténeti jelentőségét a *Borsodi Történeti Évkönyv* 6. kötetében (1979) foglalta össze.

Érdeklődése kiterjedt egyes várakra is. Még a *Borsodi Szemlében* 1964-ben a szádvári várromokra hívta fel a figyelmet. A szendrői vár, alig ismert romok értékeire 1968-ban irányította a figyelmet. 1973-ban a borsodi földvár történeti adatait foglalta össze. Joó Tibor feltáró tevékenységének hasznára mutat rá az a tény, hogy ezt követően indult meg a földvár régészeti feltárása. A sokak által ismert, eredetileg Rákócziak tulajdonában volt regéci várát 1977-ben dolgozta fel a múzeum közleményében.

Végezetül néhány egyéb publikációjáról. A Herman Ottó Múzeum Évkönyvében adta közre tartalmas és terjedelmes tanulmányát *Tolcsva műemlékei* címmel (1975). Később ugyanitt jelent meg jeles tanulmánya *Árpád-kori emlékek Regensburgban és Passauban* címmel (1989). Ez utóbbi tanulmányánál meg kell említeni, hogy leánya házassága kapcsán jutott a két délnémet városba, – úgy tűnik – a családi látogatásokat sem akarta tétlenül megélni.

Összegzésül meg kell fogalmaznunk a következőket: Joó Tibor kiváló szakértője és szervezője volt megyénk műemlékügyének, műemlékpolitikájának: időt és energiát nem kímélve fogta össze a megyei műemléki bizottság tevékenységét. Munkája során került kapcsolatba a műemlékek történetével, azok tudományos feltárása terén, harminc évén át igen sokat tett. Munkái precízek, pontosak, megbízhatóak, mindig konkrét forrásokon nyugszanak. Meggyőződésem, hogy az utókor is hasznosan forgatja majd azokat. Írásommal a tudós Joó Tibornak kívánok emléket állítani.

Joó Tibor tanulmányainak bibliográfiai adatai

- 1963 Pazár Miklósnéval: Az edelényi ötkerekű malom. Borsodi Szemle, 1963. 4. sz. 110–111.
- 1964a Az alig ismert Szádvárról. Borsodi Szemle, 1964. 1. sz. 33–38.
- 1964b Ribáry Zoltánnal: A tokaji pálos kolostor nyomában. HOMKözl. (Herman Ottó Múzeum Közleményei) 6. 49–52.
- 1966 Ribáry Zoltánnal: Adalékok a rakacaszendi református templom történetéhez. Műemlékvédelem, 1966. 4. sz. 252–254.
- 1968 A szendrői romokról. Műemlékvédelem, 1968. 2. sz. 100–103.
- 1969 A sályi Gorove-kastély. Műemlékvédelem, 1969. 2. sz. 87–89.
- 1972a Zsóry Józseffel: A bánfalvai és sáti kastély. HOMKözl., 11. 51–59.
- 1972b A tarcali Pieta. HOMKözl., 10. 36–44.
- 1973a Műemlékek. In: Sági Vilmos szerk.: Edelény múltjából. 137–171. Edelény
- 1973b A füzérradványi Károlyi-kastély. HOMKözl., 12. 62–68.
- 1974 A boldogkőváraljai kastély. HOMKözl., 13. 24–29.
- 1975a A girincsi kastély. HOMKözl., 14. 9–14.
- 1975b Zsóry Józseffel: Tolcsva műemlékei. HOMÉvk. (Herman Ottó Múzeum Évkönyve), XIII–XIV. 211–240.
- 1976 A szikszói ref. templom. HOMÉvk., XV. 73–89.
- 1977 A regéci vár. HOMKözl., 16. 29–35.
- 1979 A pálos kolostorok építéstörténeti, gazdaság- és művelődéstörténeti jelentősége. Borsodi Történeti Évkönyv, 6. 177–206.
- 1979 A sajlóközi pálos kolostor. HOMÉvk., 17–18. 131–165.
- 1978–79 A fáji kastély. HOMKözl., 17. 48–55.
- 1978–79 Kastélyok, kúriák Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. HOMKözl., 17. 30–37.
- 1980 Az abaújtúri református templom. HOMKözl., 18. 7–13.
- 1982 Az abodi református templom. HOMKözl., 20. 24–34.
- 1983 A rásonysápberencsi református templom. HOMKözl., 21. 57–72.
- 1986 A Gönc melletti pálos kolostorok. HOMKözl., 24. 48–58.
- 1987 Kastélyok, kúriák, udvarházak – In: Műemlékek Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. 33–41. Miskolc.
- 1988 A sajkázai vörösmárvány tabernákulum. HOMÉvk., XXV–XXVI. 243–257.
- 1989 Árpád-kori emlékek Regensburgban és Passauban. HOMÉvk., XXVII. 321–339.
- 1991 Pusztuló kastélyok Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. HOMÉvk., XXVIII–XXIX. 51–71.
- 1992 Kastélyok, udvarházak, kúriák stb. leírásai In: Borsod-Abaúj-Zemplén megye képes műemlékjegyzéke. Szerk.: Cseri Miklós és Szabadfalvi József. I–VII. Miskolc